

ОСОБЛИВОСТІ ЛОГОПЕДИЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Журавльова Л. С.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та дошкільної освіти
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь, Запорізька область, Україна*

Логопедична діагностика є особливим видом діяльності, що полягає у виявленні мовленнєвих порушень у дітей. Питання діагностики мовленнєвих порушень є предметом дослідження в працях зарубіжних учених (G. DeGangi, L. Balzer-Martin, R. Nicolson, A. Fawcett, Kenneth G. Shipley, Julie G. McAfee), російських (Т. Ахутіної, В. Ковшикова, О. Корнева, В. Лалаєвої, Р. Левіної, Т. Філічевої, Т. Фотекової, Л. Цветкової, Г. Чиркіної) та вітчизняних науковців (С. Коноплястої, І. Мартиненко, В. Тищенко, М. Савченко, Є. Соботович, Н. Чередниченко, М. Шеремет та ін.), у яких підтверджено актуальність і значущість розвитку мовленнєвої функції для успішного навчання дитини в школі, бо мовлення – це засіб спілкування з учителем й однолітками, засіб набуття знань, формування й удосконалення психічних функцій. Труднощі у формуванні навичок письма, що виникають у молодших школярів, перешкоджають оволодінню дітьми писемним мовленням як особливою формою мовлення, своєрідним засобом спілкування й узагальнення досвіду, засвоєння якого пов'язано з якісними змінами інтелектуальної, емоційної, вольової та інших сфер особистості учнів. Логопедична діагностика є першим етапом системи логопедичної допомоги молодшим школярам із труднощами формування й порушенням навички письма. Проте діагностують дисграфію вже тоді, коли в дитини виявляються стійкі труднощі в навчанні. Тому, на наше переконання, профілактика дисграфії не повинна обмежуватися колом дітей з вадами усного мовлення. Багато дітей через індивідуальні психофізіологічні особливості характеризуються недостатнім (порівняно з середньовіковим) або дисгармонійним формуванням окремих психічних функцій, які є важливими в процесі опанування письма. Індивідуальні відмінності дітей, особливості їхньої психічної зрілості й психічної активності мало враховують під час навчання дитини в школі, наслідком чого можуть бути спочатку труднощі у формуванні письма, а потім поява стійкої дисграфії. Саме тому своєчасна діагностика мовленнєвого розвитку дітей допомагає запобігти в подальшому появі дисграфії під час їхнього навчання в школі.

Психолого-педагогічні дослідження дитячого мовлення виконують за трьома напрямками (за класифікацією Ф. Сохіна):

– структурному – досліджують питання формування різних структурних рівнів системи мови: фонетичного, лексичного та граматичного;

– функціональному – досліджують проблему формування навичок володіння мовою в комунікативній функції;

– когнітивному – досліджують проблему формування елементарного усвідомлення явищ мови і мови. У контексті дослідження мовленнєвого розвитку молодших школярів із дисграфією вважаємо за необхідне враховувати всі ці напрями.

Отже, основною формою вивчення мовлення в дітей є логопедичне обстеження, що уможливує виявлення стану мовлення учня на певному етапі його розвитку [1, с. 46].

Л. Соловійова (1996) зазначила, що логопедичне обстеження передбачає кілька важливих складових:

– ретельне вивчення умов виховання та динаміки мовленнєвого і загального психічного розвитку, яке проводять на основі бесіди з батьками та аналізу документів про дитину;

– логопедичне та психолого-педагогічне обстеження з докладною реєстрацією вербальної і невербальної діяльності, аналіз і педагогічну оцінку всіх одержаних даних. При цьому важливо, щоб діти з порушеннями мовлення були обстежені дитячим невропатологом, а також отоларингологом;

– логопедичне обстеження спрямоване на виявлення в дітей сформованості граматичної будови мовлення, словникового запасу і звуковимови, останнє передбачає обстеження вимови звуків, складової структури слів і рівня фонематичного сприйняття [2, с. 61-11].

Порушення звуковимови, що зачіпають лексику і граматичну будову мови, здебільшого, несприятливо позначаються на формуванні читання і письма. Наявність навіть слабовиражених дефектів у фонематичному розвитку створює серйозні перешкоди для успішного засвоєння програмового матеріалу з читання та письма. Чим раніше починається корекція мовленнєвих порушень у учнів, тим вищою є її результативність щодо ліквідації вторинних дефектів у читанні та письмі (Н. Жукова і співавт., 1990; Л. Ефименкова, Г. Місаренко, 1991; С. Шаховська, О. Орлова, Ю. Василенко, 1996; А. Ястребова, 1997).

Першочергового значення набуває виявлення потенційних можливостей дітей до подальшого оволодіння усним і письмовим мовленням та усунення мовленнєвих порушень, адже розвиток особистості дитини визначається трьома факторами:

– передумовами: генотипом, із вродженими особливостями;

– умовами, у які входять соціальне оточення, сім'я, освітньо-виховний заклад, інші соціальні структури і ситуації, що визначають розвиток особистості за допомогою зацікавлених близьких і професіоналів;

– внутрішньою позицією самої людини, що формується в процесі її індивідуального розвитку залежно від ціннісних орієнтацій сім'ї.

Зважаючи на вказане особливого значення набуває первинна діагностика, адже саме в процесі відбору при проходженні дитиною медико-педагогічної комісії вперше визначається основний шлях її навчання.

При цьому правильна оцінка поточного стану, позитивні сторони і недоліки діагностики мовленнєвих порушень залежать від розгляду проблеми в трьох аспектах: теоретичному, методичному та практичному.

Аналіз проблеми в теоретичному плані веде до виявлення теоретичної концепції, що лежить в основі логопедичної діагностики порушень розвитку, тих методологічних установок, спираючись на які можна створювати або підбирати методики, діагностичний інструментарій, а також ті відповідні положення, які визначають практичне застосування методик, обробку та оцінку результатів.

З методичного погляду аналіз пов'язаний із уточненням характеру методик, їх відповідності вихідним теоретичним положенням, діагностичним критеріям, валідності та надійності цих методик, із з'ясуванням принципу аналізу фактичних даних і способів їх обробки та оцінки результатів, із виявленням співвідношення якісних і кількісних показників, «стійкості» методик щодо індивідуальних особливостей експериментатора, оцінкою практичної зручності застосування прийнятих до використання методик.

Під час розгляду в практичному плані з'ясовується результативність, успішність діагностики, «якісні» можливості методики: її точність, безпомилковість. Істотними питаннями практичного застосування мовленнєвих діагностичних методик є зручність користування, простота обробки даних, їх доступність і зрозумілість.

Необхідність подолання хибності підходу до діагностики мовленнєвих порушень на основі суто кількісної оцінки результатів обстеження дітей привела до комплексного підходу діагностики мовленнєвих порушень.

Як уже було зазначено, учені розглядають мовлення як складну форму психічної діяльності людини, соціальну за походженням і системну за будовою (Т. Візель, С. Конопляста, О. Лурія, Р. Левіна, Є. Соботович, В. Тарасун, М. Шеремет та ін.), яка ґрунтується на діяльності багатьох мозкових структур головного мозку, кожна з яких виконує специфічні операції мовленнєвої діяльності.

В аспекті логопедичної діагностики вкрай важливими є теоретичні положення про єдність мовленнєвого й психічного розвитку дитини (Л. Виготського, М. Жинкіна, О. Леонтьєва, О. Лурії.). Мовленнєва функція має визначальне значення для правильного психічного розвитку дитини. Без неї неможливе повноцінне становлення пізнавальної діяльності й розвиток здатності до понятійного мислення. Саме тому логопедична діагностика є способом одержання інформації про стан психічного розвитку дитини для визначення рівня відставання від норми або порушення роботи психічних функцій, зокрема мовлення. На думку С. Шемякової [3, с. 124-128], «будь-яка функція мозку дитини (наприклад, мовленнєва), що не сформувалася в певний момент, уже не буде нормально розвиватися в інші терміни, тому що мозок перебуває вже на іншому етапі розвитку. А це означає, що відтворення попередніх стадій формування, структурних і функціональних, стає неможливим». Отже, відповідно своєчасне діагностування труднощів формування навичок письма з метою попередження появи дисграфії й подальших порушень формування писемного мовлення має неабияке значення для подальшого успішного навчання молодшого школяра.

Література:

1. Алексеева М. М., Яшина В. И. Методика развития речи и обучения родному языку дошкольников: Учеб. пособие для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений. 3-е изд., стереотип. Москва: «Академия», 2000. 400 с.
2. Соловьева Л.Г. Формирование диалога у детей с общим недоразвитием речи в процессе совместной игровой деятельности. Дефектология. 1996. № 6. С. 61-11.
3. Шемякова С.А. Актуальные проблемы диагностики и коррекции речевых нарушений у детей. Интегративные тенденции в медицине и образовании. 2017. Т. 1. № 1. С. 124-128.
4. Американська асоціація слухання, мови та мовлення (ASHA). URL: <http://www.asha.org/assessments.aspx>.
5. DeGangi G., Balzer-Martin L. A. Sensorimotor History Questionnaire for Preschoolers / In DeGangi G. (Ed.) Pediatric disorders of regulation in affect and behavior: A therapist's guide to assessment and treatment. San Diego, CA: Academic Press, 2000. P. 361-365. URL: [https:// Sensorimotor-History-Questionnaire-for-Parents-of-Preschool](https://Sensorimotor-History-Questionnaire-for-Parents-of-Preschool).

THEORETICAL ASPECTS OF THE FORMATION OF PSYCHOLOGICAL-COMPENSATIVE COMPETENCIES OF LECTORS OF HE

Katsero O. K.

*PhD Student of Adult Education Department
National Pedagogical Drahomanov University
Kyiv, Ukraine*

The profession of a lector is full of many stressful factors, such as social assessment, uncertainty, routine, and etc. Manifestations of stress in the work of the lector are varied and numerous: frustration, increased anxiety, irritation, exhaustion – these are just a small part of the factors that lead to emotional exhaustion of those who chose this profession.

This work is used within the framework of the program «Theoretical and Methodical Foundations of the Formation of a Postgraduate Education System on the Basis of Sustainable Development» (2017–2019 years) of the National Pedagogical Drahomanov University (at the Department of Adult Education).

Symptoms of «burnout» syndrome can vary from easy behavioral reactions (irritability, fatigue) to psychosomatic and neurotic disorders. Currently, the syndrome already has a diagnostic status in «ICD 10»: «Z 73 – problems associated with difficulties in managing their own lives».

Therefore, research on the topic «Theoretical and Methodological Principles for the Formation of Psycho-Compensatory Competences of Lectors in the Post-